

Instytut Historii

Wydział Historii i Archeologii

UMCS Lublin

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz dorobku naukowego

dr. Antoniego Grabowskiego sporządzona w związku z wnioskiem z dnia **23 maja 2025 r.**

o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia

doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych

w dyscyplinie historia

Podstawa prawna i formalna sporządzenia recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie dokumentacji przedstawionej przez dr. Antoniego Grabowskiego w postępowaniu habilitacyjnym prowadzonym zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z późn. zm.), w szczególności: wniosku habilitacyjnego, autoreferatu, wykazu dorobku naukowego oraz monografii wskazanej jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Informacje o Kandydacie

Dr Antoni Grabowski jest pracownikiem Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk. Reprezentuje dyscyplinę historia, a jego zainteresowania badawcze koncentrują się na historii średniowiecznej, w szczególności na dziejach historiografii, kultury intelektualnej oraz procesach kształtowania się wiedzy historycznej w Europie łacińskiej.

Dr A. Grabowski ukończył czteroletnie studia doktoranckie na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. W 2014 roku uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy zatytułowanej *Liudprand of Cremona's Mythology of the Liudolfings. Creating a dynasty's history in the 10th century*, napisanej pod kierunkiem Profesora Jacka Banaszkiewicza.

Od 2016 roku, dr A. Grabowski jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Studiów Średniowiecznych w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk.

Określenie i charakterystyka osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy, Kandydat wskazał monografię: ***The Craft of History. Turning History into a Discipline in the Twelfth and Thirteenth Centuries*, Turnhout, Brepols, 2025, 298 s. (Knowledge, Scholarship, and Science in the Middle Ages, 4), ISBN 978-2-503-61104-4.**

Monografia została opublikowana w renomowanym międzynarodowym wydawnictwie Brepols, wyspecjalizowanym w publikacjach z zakresu mediewistyki i historii kultury intelektualnej, co potwierdza jej wysoki poziom naukowy oraz znaczenie dla środowiska badawczego. Treści w publikacji są podzielone na pięć rozdziałów, wstęp oraz aneks.

Przedłożona praca stanowi rozległe i ambitne studium nad procesem kształtowania historii historiografii jako dyscypliny naukowej, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości Alberyka z Trois-Fontaines. Autor opiera książkę na wieloletnich badaniach własnych, obejmujących zarówno analizę rękopisów, jak i szeroką kwerendę literatury przedmiotu, co jednoznacznie lokuje ją w nurcie zaawansowanych badań historiograficznych.

Centralnym problemem badawczym jest pytanie o to, czy i w jaki sposób w XII i XIII wieku podejmowano próby uczynienia z historii samodzielnej dyscypliny naukowej – w sensie średniowiecznym – oraz dlaczego próby te ostatecznie nie przetrwały. Autor formułuje tezę, iż proces ten istniał i był metodologicznie ugruntowany, a jego fundamenty czerpały z praktyk

wypracowanych w prawie i teologii. Teza ta zostaje wyraźnie osadzona w polemice z pracami Anthony'ego Graftona.

Cel pracy został określony jasno i konsekwentnie realizowany w kolejnych rozdziałach. Habilitant nie ogranicza się do polemiki historiograficznej, lecz proponuje własny model interpretacyjny długiego trwania (*longue durée*) praktyk naukowych, co należy uznać za jedno z największych osiągnięć książki.

Podstawą analizy są cztery kluczowe źródła narracyjne: *Status Imperii Iudaici*, kroniki Hélinanda z Froidmont i Albertyka z Trois-Fontaines oraz *Speculum Historiale* Wincentego z Beauvais. Ich dobór wydaje trafny bowiem pozwala uchwycić różne etapy procesu traktowania historiografii jako osobnej dziedziny nauki.

Na szczególne uznanie zasługuje sposób pracy ze źródłami rękopiśmiennymi. Autor nie traktuje rękopisów jako artefaktów materialnych samych w sobie, lecz analizuje kompozycję tekstu, układ marginaliów, systemy oznaczeń oraz wizualizację wiedzy (m.in. drzewa genealogiczne). Takie podejście świadczy o bardzo dobrej znajomości współczesnych metod badań nad kulturą pisma i historią wiedzy.

Metodologicznie praca opiera się na analizie porównawczej, krytyce źródeł oraz świadomym wykorzystaniu narzędzi wypracowanych w historii idei, historii historiografii oraz studiach nad tekstem. Autor nie proponuje nowej metody badawczej, lecz – co sam otwarcie deklaruje – konsekwentnie i twórczo wykorzystuje metody tradycyjne. Takie stanowisko należy ocenić pozytywnie, gdyż pozwala na pełniejsze zrozumienie średniowiecznych praktyk pisarskich bez ich anachronicznego wartościowania.

Szczególnie nowatorska jest analiza tzw. oznaczeń autorstwa (*source marks*). Autor przekonująco dowodzi, że ich stosowanie miało charakter normatywny i było świadomym zabiegiem metodologicznym, a nie jedynie technicznym dodatkiem do tekstu. Rozdział

Marginal Scholarship stanowi pierwsze tak kompleksowe opracowanie tego zagadnienia i można go uznać za kluczowy dla całej książki.

Równie wysoko należy ocenić rozdziały poświęcone pojęciom *auctor* i *actor* oraz metodom dociekania tzw. prawdy historycznej. Autor wykazuje się dużą ostrożnością interpretacyjną, unikając nadmiernie schematycznych, dychotomicznych ujęć obecnych w starszej literaturze. Analiza leksykograficzna oraz uwzględnienie wariantów rękopiśmiennych prowadzą do przekonujących wniosków o płynności i kontekstowości średniowiecznych pojęć.

Układ pracy jest logiczny i podporządkowany głównej tezie. Kolejne rozdziały budują argumentację w sposób kumulatywny, a aneks pełni funkcję użytecznego rozszerzenia materiału źródłowego, nie obciążając zasadniczego wyводу. Język pracy jest precyzyjny, a narracja klarowna, mimo wysokiego stopnia złożoności poruszanych zagadnień.

Pewnym ograniczeniem – niepodważającym jednak ogólnej wartości pracy – jest koncentracja na stosunkowo wąskim korpusie źródeł. Choć Habilitant uzasadnia ten wybór, czytelnik mógłby oczekiwać szerszego odniesienia do innych tradycji kronikarskich. Z drugiej strony, taka decyzja metodologiczna pozwoliła na pogłębioną analizę wybranych tekstów.

Omawiana publikacja wnosi istotny wkład do badań nad historiografią średniowieczną, historią wiedzy oraz relacjami między historią, prawem i teologią. Dr Antoni Grabowski przekonująco pokazuje, że w pełnym średniowieczu istniała refleksyjna, metodologicznie ugruntowana praktyka pisania o przeszłości, którą można określić mianem nieudanej, lecz realnej próby uczynienia z historii dyscypliny naukowej. Praca ma charakter pionierski i otwiera nowe pola badawcze. Jej ustalenia będą miały znaczenie nie tylko dla mediewistów, lecz także dla badaczy historii nauki i kultury intelektualnej Europy.

Reasumując stwierdzam, że przedłożona praca spełnia najwyższe standardy badań historycznych. Charakteryzuje się dojrzałością metodologiczną, oryginalnością ujęcia oraz bardzo solidnym warsztatem źródłowym. Praca cechuje się jasno sformułowanym celem

badawczym, logiczną i przejrzystą strukturą wywodu. Metodologia badań jest odpowiednio dobrana i konsekwentnie stosowana. Habilitant może pochwalić się bardzo dobrą znajomością tekstów źródłowych, oraz krytycznym wykorzystaniem obszernej literatury przedmiotu.

Rozprawa stanowi ważny i trwały wkład w rozwój badań nad średniowieczną historiografią i zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę.

Osiągnięcie będące podstawą ubiegania się dr. Antoniego Grabowskiego o stopień doktora habilitowanego posiada istotne znaczenie poznawcze dla dyscypliny historia. Praca poszerza wiedzę na temat genezy nowoczesnego rozumienia historiografii oraz mechanizmów formowania się dyscyplin naukowych w średniowieczu. Publikacja w języku angielskim oraz w międzynarodowej serii wydawniczej zwiększa jej oddziaływanie i dostępność dla szerokiego grona badaczy.

Ocena pozostałego dorobku naukowego

Pozostały dorobek naukowy Kandydata pozostaje w ścisłym związku tematycznym z osiągnięciem habilitacyjnym i świadczy o systematycznym oraz konsekwentnym rozwoju naukowym. Po doktoracie Habilitant opublikował, jak sam podaje w wykazie osiągnięć naukowych, dwie monografie. Pierwsza z nich, *The Construction of Ottonian Kingship: Narratives and Myth in Tenth-Century Germany*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2018, Intellectual and political history 3., zawiera w części efekty badań na podstawie których Habilitant obronił rozprawę doktorską, nie można więc jej uznać za dzieło naukowe powstałe w całości po doktoracie. Druga monografia *The Craft of History. Turning History into a Discipline in the Twelfth and Thirteenth Centuries*, Brepols, Turnhout 2024, Knowledge, Scholarship, and Science in the Middle Ages 4., którą dr A. Grabowski wymienia w dokumentacji przygotowanej do wniosku habilitacyjnego stanowi jednocześnie osiągnięcie naukowe wskazane przez Habilitanta za podstawę tegoż. Dr A. Grabowski jest również współredaktorem (razem z R. Kasperskim i R.

Rutkowskim) publikacji *Zapóżylenie, cytat, reinterpretacja*, wydanej przez IH PAN, Warszawa 2021.

Pozostały dorobek publikacyjny Habilitanta jest imponujący. Po doktoracie opublikował mianowicie 13 artykułów w czasopismach naukowych, w tym dwa przyjęty do druku. Zwraca uwagę, że dr A. Grabowski większość swoich publikacji umieszcza w zagranicznych czasopismach. Świadczy to niewątpliwie o tym, że młody badacz cieszy się renomą w międzynarodowym mediewistycznym świecie. Można tu przywołać bardzo ciekawy tekst opublikowany w 2020 roku w *Medieval History Journal*: *Alberic of Trois-Fontaines' Genealogies*. Artykuł stanowi wartościowe i oryginalne opracowanie poświęcone genealogicznemu wymiarowi kroniki Alberyka z Trois-Fontaines. Autor podejmuje problem badawczo istotny, dotychczas niedostatecznie analizowany w literaturze przedmiotu, i przedstawia go w sposób świadczący o bardzo dobrej orientacji w źródłach oraz aktualnych dyskusjach historiograficznych.

Na podkreślenie zasługuje rzetelność warsztatowa Autora, umiejętność krytycznej analizy przekazów źródłowych oraz kompetentne osadzenie rozważań w szerszym kontekście historii historiografii i historii wiedzy. Zaproponowana interpretacja genealogii, jako narzędzia porządkowania i konceptualizacji narracji historycznej jest przekonująca i dobrze uzasadniona materialem źródłowym. Artykuł wnosi istotny wkład w badania nad średniowiecznym kronikarstwem i potwierdza dojrzałość metodologiczną oraz samodzielność badawczą Autora. Publikacja ta stanowi ważny element dorobku naukowego Antoniego Grabowskiego i spełnia wysokie standardy stawiane pracom uwzględnianym w postępowaniach habilitacyjnych w dyscyplinie historia.

Dr A. Grabowski jest też autorem 8 artykułów pomieszczonych w wydawnictwach zbiorowych i powstałych po uzyskaniu stopnia doktora. Siedmiu opublikowanych i jednego złożonego do druku. Jeden z nich (*A Typical Periphery: England in Late Twelfth- and Thirteenth-*

MS
6

century Cistercian Texts from the Continent, [w:] *Thirteenth Century England XVIII Proceedings of the Cambridge Conference*, 2019, red. A. Spencer i C. Watkins, Boydell Press, Woodbridge 2023, *Thirteenth Century England* 18, ss. 107–124) został opublikowany w tomie wydanym przez znane, zagraniczne, akademickie wydawnictwo Boydell & Brewer.

Wszystkie publikacje dr. A. Grabowskiego charakteryzują się wysokim poziomem merytorycznym, rzetelnością warsztatową oraz dobrą orientacją w literaturze przedmiotu. Dorobek ten potwierdza jego kompetencje jako samodzielnego badacza.

Równie imponująca, co działalność publikacyjna jest pozostała aktywność naukowa Habilitanta. Już po doktoracie dr A. Grabowski był kierownikiem grantu „Alberyk z Trois-Fontaines i trzynastowieczna cysterska wizja wspólnoty historyczno-kulturowej Europy/Christianitas” (NCN Sonata: 2017-2021). Oprócz tego był wykonawcą w dwóch innych projektach. W latach 2014-2018 uczestniczył w grantie NPRH: „Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski” kierowanym przez prof. Jacka Banaszkiewicza, a od 2024 roku bierze udział w projekcie NPRH: „Państwo i wspólnota narodowa w „Kronice polskiej” Wincentego Kadłubka. Wizja i recepcje”, którego kierownikiem jest prof. Zbigniew Dalewski.

Habilitant wielokrotnie (30 razy) uczestniczył z referatem w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Oprócz tego, wygłosił też trzy wykłady na które został zaproszony. Dwa w Polsce (Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego i Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego) trzeci natomiast w Fuldzie.

Pośród swojej działalności naukowej Habilitant wymienia również pięć kilkunastodniowych pobytów badawczych w zagranicznych ośrodkach uniwersyteckich. Trzy w Magyar Tudományos Akadémia, i dwa w Historický ústav Akademie věd České republiky. Natomiast od października do grudnia 2016 roku zrealizował dwumiesięczny pobyt naukowy w Fuldzie w ramach stypendium dla młodych badaczy: Gangolf Schrimpf Visiting Fellowship.

W 2019 roku otrzymał stypendium dla wybitnych młodych naukowców Medieval Chronicle Society - członek Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jest też członkiem Medieval Chronicle Society skupiającego specjalistów z różnych dziedzin zainteresowanych średniowiecznymi kronikami.

Do dorobku dr A. Grabowskiego należy również zliczyć działalność dydaktyczną. Habilitant poprowadził okazjonalne wykłady w ramach Szkoły Doktorskiej Anthropos na temat zasad rządzących ewaluacją jednostek naukowych. W sumie trzy razy po 90 minut. W ramach aktywności popularyzujących naukę, dr A. Grabowski trzykrotnie wygłosił wykład dla nauczycieli szkół podstawowych i liceów na temat najnowszych sposobów i metod prowadzenia badań historycznych. (Średniowieczne (zachodnie) «bańki informacyjne», czyli o krążeniu wiedzy, wyobrażeń, kulturowych kodów, i gdzie się w tym obiegu Polska sytuowała; Średniowieczne początki narodów europejskich – mit i historiografia; Jak w średniowieczu przedstawiano historię.)

Przedstawione osiągnięcie naukowe oraz całokształt dorobku dr. Antoniego Grabowskiego **spełniają kryteria określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce**. Stwierdzam, że dorobek naukowy dr. Antoniego Grabowskiego wyrażony publikacjami i aktywnym udziałem w życiu naukowym jest bogaty. Habilitant dowiódł w przekonujący sposób swojej samodzielności badawczej i dojrzałości metodologicznej. Zaprezentował się również jako aktywny badacz o dużym międzynarodowym dorobku naukowym. Bez wątpienia całość przedstawionego do oceny dorobku naukowego dr. Antoniego Grabowskiego wnosi istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej historia.

MS

Konkluzja

Podsumowując, stwierdzam, że dorobek naukowy oraz osiągnięcie habilitacyjne dr. Antoniego Grabowskiego spełniają wszystkie wymagania stawiane kandydatom ubiegającym się o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów procedowania w procesie habilitacyjnym.

W związku z powyższym wnoszę o nadanie dr. Antoniemu Grabowskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia.

Joanna Soluch